

Тема. Розгортання антиколоніальної боротьби в Індії. Розпад Османської імперії.

План.

1. Наслідки першої світової війни
2. Національно-визвольний рух. Кампанії громадянської непокори
3. Створення національної турецької держави
4. Палестинська проблема
5. Реформи 20–30-х рр.в Латинській Америці. Боротьба за економічну незалежність

Література

1. Полянський П.Б. «Всесвітня історія» 1914-1939. Підручник для 10 кл.- К.: «Генеза», 2002 – 289 с.;
2. Воронявський О.В. «Всесвітня історія»: Наочний довідник / О.В. Воронявський, Н.Л. Міщенко. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 128 с.
3. <http://ukrmap.su/uk-uh5> - Всесвітня історія

1. Перша світова війна призвела до соціально-економічних зрушень, які викликали нове загострення протиріч між індійським народом та англійськими колонізаторами. Під час війни колоніальна влада обіцяла надати Індії самоврядування. Проте сподівання індійців не виправдалися. Це дало новий поштовх до антиколоніальної боротьби. Відчутною була залежність від постачання устаткування з Англії. Імперська політика гальмування промислового розвитку Індії завдяки збільшенню цін на устаткування обмежувала підприємницьку діяльність.

Війна погіршила становище значної частини населення. В містах зростала вартість життя, зменшилася заробітна плата робітників. Селяни були пригнічені податками.

Усі невдоволені існуючим ладом стали в опозицію до англійських властей. Але єдності в опозиційному русі не було.

Англійська колоніальна адміністрація в її боротьбі проти визвольного руху знаходила підтримку серед частини індійського суспільства — раджив (князів), великих землевласників, активно розпалювала релігійні та кастові суперечки.

2. Безпосереднім поштовхом до піднесення національно-визвольного руху 1918-1921 рр. були реформи, які закріплювали колоніальне становище Індії. Колоніальна адміністрація

отримала надзвичайні повноваження в боротьбі проти національно-визвольного руху. На чолі національно-визвольного руху залишався ІНК, визнаним лідером якого був М.Ганді. Ідеологією індійського національного руху став гандизм. Він поєднував у собі політичні, морально-етичні та філософські концепції, закорінені в індійську культуру.

Заслугою Ганді було те, що ідеї боротьби за незалежність і перетворення суспільства він виклав у доступних і прийнятних для більшості населення образах.

Репресії колоніальних властей посилювали національно-визвольну боротьбу. Післявоєнне піднесення національно-визвольної боротьби розпочалося з масових страйків у великих промислових центрах Бомбеї, Мадрасі, Канपुरі, Ахмадабаді.

Англійська колоніальна адміністрація, щоби хоч якось погамувати стихійний рух, вдалася, за пропозицією міністра у справах Індії Монтегю, до реформи управління країною. У 1919 р. англійський парламент прийняв закон про управління Індією.

6 квітня 1919 р. Ганді закликав до згортання будь-якої ділової активності й закриття магазинів на знак протесту проти закону Роулетта.

Період стабілізації (1922-1929 рр.) Індія пережила без значних потрясінь, хоча саме в той час один із лідерів ІНК Джавахарлал Неру висунув програмне гасло "пурна сварадж" — повна незалежність.

3. Поразка у Першій світовій війні призвела до краху Османської імперії. Країни Антанти прагнули до поділу її спадку. Англія та Франція, розчленувавши арабські володіння Османської імперії, прагнули це зробити і з областями з власне турецьким населенням. Країни Антанти встановили контроль над Чорноморськими протоками, французи окупували Кілікію, англійці — Стамбул, Італія та Греція висадили свої війська у Малій Азії (Ізмір та Анталія).

У відповідь на це в Туреччині виник рух за збереження цілісності країни як національної держави. Його очолив генерал Мустафа Кемаль. На неокупованій частині Туреччини у місті Анкарі було скликано меджліс — великі національні збори. Меджліс утворив уряд і почав формування армії.

Севрський мирний договір — був підписаний 10 серпня 1920 р. у Севрі (поблизу Парижа) султанським урядом Османської імперії і союзними державами — переможницями в Першій світовій війні. Севрський мирний договір був складовою частиною Версальсько-Вашингтонської системи. Мав на меті не тільки відторгнення від Османської імперії арабських районів, але й розчленовування власне турецької території, придушення кемалістської революції, створення плацдарму для «імперіалістичної» інтервенції у Радянську Росію. В основу договору були покладені умови угоди Сайкса-Піко і рішення конференції держав у Сан-Ремо в квітні 1920 р.

Маріонетковий султанський уряд підписав 10 серпня 1920 р. з країнами Антанти Севрський мирний договір, який закріпив поділ країни. Туреччина втрачала всі володіння на Близькому Сході. Греції переходила частина європейських володінь і місто Ізмір у Малій Азії. На східних кордонах Туреччини утворювалася Вірменська держава. На території самої Туреччини вводився режим капітуляції, що фактично перетворювало її в напівколонію. Тоді грецькі війська за підтримки Англії почали наступ у глиб країни, що призвело до греко-турецької війни (1920-1921 рр.).

В особі радянської Росії Туреччина знайшла союзника в боротьбі проти країн Антанти. Причиною зближення двох країн стало неприйняття ними Версальської системи. У березні 1921 р. між двома країнами було підписано договір про дружбу і братерство. Згідно з договором було визначено радянсько-турецький кордон: Туреччина отримала території в Закавказзі, які раніше належали Росії (Карська область), а потім Вірменії, яку в такий спосіб було розділено і знищено. Туреччина отримала фінансову і військову допомогу від РРФСР. У 1922 р. турецькі війська здобули перемогу у війні. Антанта змушена була підписати з урядом Кемаля перемир'я і цим визнати його. У 1923 р. підписано Лозаннський мирний договір, згідно з яким зберігалася територіальна цілісність країни як національної держави.

Туреччину було проголошено республікою (1923 р.).

4. У середині XIX ст. вирішено було створити єврейську державу на території Палестини. На цю територію площею 25 тис. км² передбачалося переселити 10 млн євреїв з усього світу. Попервах сіоністи запропонували турецькому султанові, під владою якого знаходилася Палестина, продати ці терени, але він відмовився. Незважаючи на це, єврейське населення почало таємне переселення до Палестини, де створювало замкнуті громади, які вели натуральне господарство.

Під час Першої світової війни султан удався до виселення єврейського населення, звинувативши його у прихильності до Антанти. На завершальному етапі війни у 1917 р. Англія і Франція проголосили декларацію Бальфура, в якій йшлося про повернення частини євреїв на їхню історичну батьківщину і право створити національний осередок у Палестині. Ця декларація започаткувала нову хвилю переселення. У 1922 р. Англія отримала від Ліги Націй мандат на управління Палестиною. Це відразу викликало повстання арабів проти англійців і євреїв. На той час євреї складали 18% населення Палестини. Хоча повстання було придушено, напруження у стосунках між арабською і єврейською громадою та колоніальною адміністрацією збереглося.

До кінця 30-х рр. Англія сприяла переселенню євреїв. Коли співвідношення єврейського та арабського населення стало загрозливим для стабільності англійської колоніальної імперії, Англія заборонила переселення. Проте в єврейських політичних колах уже міцно утвердилась

ідея заснування своєї держави. У Палестині створювалися єврейські "тіньові" політичні структури — уряд, місцева влада, збройні формування. За сприятливих умов вони мали проголосити державу Ізраїль.

Араби категорично виступили проти створення єврейської держави, що посилювало міжнаціональну боротьбу в Палестині.

5. У 20-30-х рр. у країнах Латинської Америки стало популярним гасло зміцнення національної незалежності та усунення впливу інших держав, що спонукало уряди деяких країн до проведення реформ. Найбільш радикальні реформи у першій чверті ХХ ст. було проведено в Аргентині та Мексиці.

Так, в Аргентині президент Іпполіто Ірігойєн (1916-1922, 1928-1930 рр.) дозволив діяльність профспілок, увів 8-годинний робочий день і двотижневу оплачувану відпустку. Було проведено земельну реформу, згідно з якою селянам передавалось із державного фонду 8 млн га землі та захищалися права орендарів. Але ці реформи були перервані переворотом генерала Ф.Урібуру, що правив з 1930 по 1932 р.

У **Мексиці** внаслідок революції 1910-1917 рр. до влади доступилася нова політична еліта. 1 травня 1917 р. було прийнято одну з найбільш демократичних на той час конституцій. Вона закріплювала за нацією права на землю та її надра, зобов'язувала повернути селянам усі захоплені в них землі, а також наділити їх землею з державного фонду.

Країни Латинської Америки взялися до індустріалізації, яка мала, на їх думку, компенсувати неможливість імпорту машин та обладнання з промислово розвинених країн. Для розвитку власної промисловості місцевому капіталові надавалися всілякі пільги.

У **Бразилії** з ініціативою проведення реформ виступив президент Жетуліу Варгас (1930-1945 рр.). Він установив режим особистої влади і в перші роки свого правління симпатизував фашизму, намагаючись в усьому бути схожим на Муссоліні, але під час війни кардинально змінив погляди і навіть відправив воювати на боці Антигітлерівської коаліції 30-тисячний корпус, який брав участь у бойових діях в Італії.

В **Аргентині** курс на імпортозамінну індустріалізацію здійснювався в умовах воєнної диктатури. Проте економічної незалежності країни не вдалося досягнути, хоча Аргентина і стала аграрно-індустріальною країною.

У **Чилі** схожі реформи провів уряд Народного фронту на чолі з президентом Агірре Серда.

Найбільш ґрунтовні перетворення здійснив у Мексиці президент Ласаро Карденас (1934-1940 рр.). За часи його правління було покінчено з пануванням латифундій, націоналізовано залізниці та нафтову промисловість, утвердився демократичний устрій.

Дз Дайте відповіді на питання:

1. Які заходи англійських колонізаторів сприяли розгортанню масового національно-визвольного руху в Індії після першої світової війни?
2. У чому полягає сутність палестинської проблеми?